

UNIV. DOC. DR. FERDINAND KRATINA: PSYCHOLOGIE. Vyšlo v edícii Pedagogické studium v Brne 1947, strán 269, cena 75,— Kčs.

Encyklopedické diela majú vo vedeckej literatúre všeobecne tú funkciu, aby podávaly súhrnný pohľad na patričnú vedeckú disciplínu podľa doterajšieho stavu bádania. Od rozsahu práce závisí, koľko podrobností obsahuje. Keďže psychológia sa dnes rozrástla do takých rozmerov, že nie je možné celkom detailne ju zvládnuť, každý pracovník si vyberá svoj pracovný úsek a pre všeobecnú orientáciu sa opra o pramene všeobecného rázu. Takýto charakter má aj prítomná štúdia doc. Kratina.

Kratina, autor známych štúdií o eidetickej vlohe u mládeže, o celostnej, tvarovej psychológii a osobnosti, na konci svojho života sa pokúsil o systematický pohľad na psychológiu so stanoviska predovšetkým celostného.

Kniha sa skladá z dvoch dielov. Prvý obsahuje všeobecné kapitoly o predmete a úlohách psychologie, ďalej psychologické metódy a prehľad psychologických smerov. Do prvej kapitoly vsunul autor cennú partiu o filozofickej psychológii, ktorá dobre vystihuje súvislosti, spájajúce psychológiu a filozofiu. Tieto uvádza z toho dôvodu, aby zdôraznil, že filozofické otázky majú aj pre empirického psychologa svoju dôležitosť. Odmieta jednostrannú prírodovedeckú orientáciu a obhajuje základnú realitu, ktorá nie je shlukom prvkov, ale je daná ako celok. Za predmet psychologie považuje jednak vedomie, jednak jeho trvalú dispozičnú základňu a výraz. Pri vypočítavaní psychologických metód sa prihovára najmä za pozorovanie prirodzeného chovania, ktoré napriek experimentu bude mať vždy opodstatnenie.

Súčasnú situáciu v psychológii podáva v kapitole: Psychologické smery. Polemizuje tu s rozdelením u Müllera-Freinfelsa, ako to tento uvádza v knihe: Psychologie přítomnosti. Kratina stavia sa proti rozdeleniu psychologie na sedemnást' smerov a pripúšťa len týchto päť: psychológia atomistická, celostná, duchovedná, hlbinná a objektívna. Aj keď v podstate súhlasíme s autorovým výpočtom jednotlivých smerov, nepovažujeme za správne, že pri tomto sa vôbec nezmieňuje o základnom delení u Müllera-Freinfelsa na smery objektívne a subjektívne.

Vo výstižnej kapitole o celostnej psychológii rušivo pôsobí obrázok klamu Müller-Lyerovho, kde jedna úsečka je o 3 cm väčšia, hoci by mali byť obe rovnaké.

Vyčerpávajúcou, hlavne s pedagogického stanoviska, je aj kapitola o Adlerovej individuálnej psychológii.

V poslednej kapitole prvého dielu sú taxatívne uvedené psychologické odvetvia. Z nich s niektorými sa obšírnejšie zaoberá v druhom diele, ktorého podstatnú časť tvorí všeobecná psychológia. Tu si autor volí neobvyklý postup. Najprv totiž sa zaoberá osobnosťou ako celkom a potom pojednáva o jednotlivých duševných funkciách. Veľkú zásluhu na tom, že osobnosť sa dnes chápe ako celok, má celostná psychológia, ktorej zastancom je práve Kratina. Očakávalo by sa preto, že kapitola o osobnosti bude vzorne vypracovaná a že dostaneme prehľad o tom, čo sa v bádani o osobnosti dosiaľ vykonalo. Pôsobí preto prekvapujúco, keď okrem miestami prehnaného zdôrazňovania dedičnosti a pudového základu neprispieva nijako k riešeniu osobnosti, ba neinformuje ani len o bežných teóriách poňatia a výstavby osobnosti. Aby zdôraznil význam typologie, uvádza ju ako samostatnú kapitolu, ktorú však smelo mohol pričleniť k osobnosti. Ani táto nie je šťastlivo riešená, lebo vystihuje len charakterologický systém Kretschmerov a Pfahlerov. Ťažko odôvodniť, prečo obe typologie, aj tak si blízke, autor veľmi široko rozvádza, kdežto iných, ešte dôležitejších a známejších, vôbec nespomína. Takmer nič sa nedozvieme o Jungovej, Jaenschovej a Sprangerovej typológii, ba posledného ani nespomína. Zato viac z kuriozity ako z vedeckých dôvodov uvádza celý Schollov dotazník aj s dodatkom na zisťovanie cyklo a schizotymity. Aj autorove vývody o zisťovaní osobnosti pomocou ergografu sú smelé a chýba kritické stanovisko k nim.

Kapitoly o jednotlivých duševných funkciách uvádza autor v tomto poradí: I. Vnímanie, II. Pamäť, III. Fantázia, IV. Myslenie, V. Vôľa, VI. City, VII. Pozornosť.

Na prvý pohľad je nápadné, že vynecháva predstavy. Dotýka sa ich len čiastočne v kapitole o celostnej psychológii v súvislosti s asociačnými zákonmi. Takto predstavy sa nepovažujú za samostatnú duševnú funkciu, nedozvieme sa, ako a čím sa rozlišujú od vnemov. V kapitole o pamäti vôbec nespomína patologické a zvláštne zjavy pamäti, zato životu slepcov venuje dve a pol strany. Vymenovanie snáh a rozdelenie citov je zväčša len parafrázovanie Lerscha, ktorý sa týmto problémom, hlavne terminologickému rozlišovaniu, venuje obšírne. Tohoto autora v sozname literatúry však Kratina vôbec neuvádza.

Povrchne a príliš stručne je spracovaná kapitola o myslení. Cenná je však stať o inteligencii. Novinkou je vo všeobecných psychológiách neobvyklá psychológia práce, ktorej autor venuje samostatnú kapitolu. Prácu definuje ako „činnosť smerujúcu k uskutočneniu nejakého cieľa, podmieneného povolaním.“ V tejto kapitole sa zaoberá rukou ako pracovným orgánom, cvikom a zvykom, únavou, pracovnou krivkou a rytmom práce.

Záverečnou kapitolou je Psychológia dieťaťa. Tu autor výstižne shrnuje základné veci z vývinovej psychológie.

Keď sa dívame na rozsah jednotlivých častí tejto štúdie, nápadným sa javí hlavne to, že len 120 strán z 240 obsahuje všeobecnú psychológiu, ostatok je venovaný špeciálnym problémom psychologickým. Proti tomuto poňatiu autora nemožno namietat, ak kniha chce byť úvodom do štúdia psychológie, čo by však muselo byť povedané už v jej nadpise.

Pravdaže, ani tento nadpis by nebol celkom adekvátny, lebo pri typológii Kretschmerovej, Pfahlerovej a pri psychológii dieťaťa zabieha do materiálových podrobností, ktoré by sa hodily azda do špeciálnych štúdií, ale nie do knihy všeobecného rázu.

Takto kniha len čiastočne spíňa úlohu, ktorú sme vymedzili na začiatku pre prácu tohoto druhu. Písaná je ľahkým, srozumiteľným štýlom. Niet tu skoro nijakých definícií, čím je znesnadnené prípadné štúdium z nej.

Keď knihu porovnáme so známou u nás učebnicou psychológie od prof. Jurovského, vidíme, že obe majú ten istý cieľ: byť pomôckou súkromnému, ale hlavne vysoškolskému štúdiu. Kým však Jurovského Psychologia je kompletnou prehľadnou príručkou, systematicky zvládnutou a obsahujúcou takmer všetko, čo sa dosiaľ v psychológii vykonalo, v Kratinovej štúdií toto chýba. Treba jej však pripočítat ako plus, že podáva psychológiu v širších súvislostiach životných a svetonáhľadových, čo však tiež nie je novum, lebo stretávame sa s tým aj v iných psychológiách, napr. u Elsenhansa-Gieseho, Lindworského a i.

Dr. J. Daniel.

JOSEPH TIFFIN: INDUSTRIAL PSYCHOLOGY, New York, Prentice-Hall, Inc. 1946. Strán 386.

Autor knihy je profesorom priemyselnej psychológie na Purdueovej univerzite v USA, čo sa veľmi dobre odráža na celej koncepcii diela, ktoré sa už od roku 1942 dožilo 6 vydaní. Je koncipované tak, že uvádza čitateľa i do teoretickej problematiky priemyselnej psychológie, najmä na podklade rozboru individuálnych rozdielov medzi zamestnancami priemyselných podnikov. Keďže tie rozdiely zostávajú aj po rovnakom zacvičení a i po dlhom zamestnaní robotníka, prichádza sa k poznatku, že s nimi treba rátať už pri výbere zamestnancov do priemyslu. Preto venuje dôkladnú pozornosť výberovým skúškam zamestnancov a rozboru testov tak všeobecných i špeciálnych schopností, ako aj záujmového zamerania a povahového založenia. Mimoriadny dôraz kladie autor aj na smyslové schopnosti, najmä zrakové, ktorým venuje celú obsažnú kapitolu. V ďalšom rozoberá otázky výchovy a či výcviku priemyselných zamestnancov a otázky únavy a výkonnosti. Cennou je aj kapitola o odhadovaní kvality a hodnotení robotníka v priemysle. Aj otázku výberu, výchovy a hodnotenia predákov a predstavených v priemysle rozoberá vo zvláštnej kapitole. Dôkladne je rozobratá aj otázka úrazov a bezpečnosti v priemyselnej práci, pri čom si všima najmä psychologických faktorov. V poslednej kapitole sa zaoberá postojom robotníka k práci a jeho pracovnou morálkou. Knihu uzatvárajú